

زیست‌شناخت برخی خاورشناسان و آثار آنان

دکتر حسن رضایی هفتادری*
عضو هیئت علمی دانشگاه تهران (پردیس قم)

چکیده

در این تحقیق، بعد از بیان مقدمه در ضرورت شناخت خاورشناسان و معرفی برخی منابعی که آنان را شناسانده، به معرفی اجمالی شانزده خاورشناس و آثار قرآنی آنان به ترتیب حروف الفبای فارسی (ب و پ) پرداخته شده است. در این مجموعه نام‌های قرآن پژوهان برجسته‌ای چون: پارت، پرتسل، پیکتال، و تسدال به چشم می‌خورد.

واژه‌های اصلی: قرآن، خاورشناسان، آثار قرآنی.

مقدمه

قرآن در نظر اسلام‌شناسان و قرآن‌پژوهان غربی، از اهمیت بسیاری برخوردار بوده و در نتیجه به بررسی آن پرداخته‌اند. آنان حاصل پژوهش‌های خود را درباره این کتاب آسمانی در قالب مقالات، کتاب‌ها و دائرةالمعارف‌ها، به جهان علم عرضه کرده‌اند. شناخت این آثار و افراد برای ما مسلمانان ضرورتی انکارناپذیر دارد؛ زیرا در پس نگارش برخی از آنها، اهداف استعماری و تبشیری نهفته است.

تاریخچه

پژوهش‌گران آثاری را در معرفی خاورشناسان و تألیفات آنان به رشته تحریر درآورده‌اند. این آثار را براساس محتوای آنها، می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:
الف) کتاب‌هایی که در آنها فقط به زندگی‌نامه علمی و آثار خاورشناسان پرداخته شده است؛

ب) آثاری که در آنها ضمن بررسی آراء خاورشناسان به مناسبت، زیست‌شناخت و تألیفات آنان نیز اشاره گردیده است.

مهم‌ترین آثاری که از قسم اول بوده و به فارسی نگاشته شده، بدین قرارند:

۱. فرهنگ اسلام‌شناسان خارجی، نوشته حسین عبداللهی خوروش که مؤسسه مطبوعاتی مطهر در دو جلد در سال ۱۳۴۴ شمسی منتشر کرده است؛

۲. فرهنگ خاورشناسان، شرح حال و خدمات دانشمندان ایران‌شناس و مستشرق، تألیف ابوالقاسم سحاب که نشر کتاب سحاب در یک جلد در سال ۱۳۵۶ شمسی منتشر کرده است؛

۳. فرهنگ جامع خاورشناسان مشهور و مسافران به مشرق زمین نوشته نصرالله نیک‌بین که انتشارات آرون در دو جلد در سال ۱۳۸۰ شمسی چاپ کرده است.

از جمله آثار فارسی که از قسم دوم است:

۱. نقد آثار خاورشناسان، نگاشته مصطفی حسینی طباطبایی که انتشارات

چاپخش در یک جلد در سال ۱۳۷۵ شمسی منتشر کرده است؛

۲. مستشرقان و تاریخ‌گذاری قرآن، نوشته محمد جواد اسکندرلو که انتشارات پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآن در یک جلد در سال ۱۳۸۵ شمسی چاپ کرده است؛

۳. مستشرقان و حدیث، اثر سهیلا شینی میرزا که نشر هستی نما در یک جلد در سال ۱۳۸۵ شمسی منتشر کرده است.

البته تألیفاتی درباره خاورشناسان و آثار آنان به زبان‌های دیگر تدوین شده که به سبب پرهیز از طولانی شدن مقاله، از پرداختن به آنها خودداری می‌گردد. بررسی تألیفاتی که درباره زندگی‌نامه علمی و آثار خاورشناسان است، نشان می‌دهد که در آنها شرح حال برخی از خاورشناسان و آثار قرآنی آنان ذکر نشده است. نگارنده در این مقاله و دیگر مقالات، برآن است تا با معرفی اجمالی، خاورشناسان و آثار قرآنی آنان را تکمیل نماید.

(۱) پارت، رودی (Paret, Rudi)

رودی پارت در سوم آوریل سال ۱۹۰۱ در ویتن دورف، شوارتسوالد (آلمان) به دنیا آمد. وی در سال ۱۹۲۴ با ارائه پایان‌نامه‌ای با عنوان سیرت سیف بن ذی یزن، به اخذ درجه دکتری شرق‌شناسی از دانشگاه توپینگن نایل گردید. او از سال ۱۹۳۰ تا ۱۹۳۵ استاد غیررسمی و از ۱۹۳۹ استاد رسمی دانشگاه هایدلبرگ بود. رودی در سال ۱۹۴۰ کرسی مطالعات اسلامی و زبان و ادبیات سامی در دانشگاه بن را به عهده گرفت؛ از سال ۱۹۵۱ کرسی زبان و ادبیات سامی و مطالعات اسلامی در دانشگاه توپینگن را عهده‌دار بود و در گردآوری *دائرةالمعارف اسلام*، خدمات شایانی عرضه کرد. وی در سال ۱۹۶۸ بازنشسته شد و در ۳۱ ژانویه سال ۱۹۸۳ در توپینگن درگذشت.

مهمترین آثار

«Der plan einer neuen, leicht kommentierten wissenschaftlichen koranübersetzung», *Orientalische studien*, Festschrift E.Littmann. 1935, 121-130. «طرح ترجمه تازه‌ای از قرآن بر پایه تفسیری ساده و علمی»

-«Zur Technik der Verszählung bei Koranzitaten», *OLZ* 39, 1936, 3-4.

«درباره شیوه شماره گذاری آیات در نقل قول از قرآن»

-Bell, Richard. «The Qurān», translated, with a critical rearrangement of the surahs. Vol. 1. Edinburgh:1937, *OLZ* 42, 1939, 305-308.

«قرآن» (نقد ترجمه)

-«Die Bedeutung des wortes Baqīya im Koran», *Alttestamentliche studien*, Friedrich Nötscher Zum60. Geburtstag . Hrsg. Von H. Junker und J. Botterweck. Bonn: Hanstein, 1950, 168-171. «اهمیت واژه بقیه در قرآن»

-*Grenzen der Koranforschung*. Stuttgart: Kohlhammer, 1950.

دامنه پژوهش در قرآن

-Henninger, Josef. «spuren christlicher Glauben swahrheiten im Koran», Schöneck/Beckenried 1951, *ZDMG* 102, 1952, 159- 160.

«نشانه هایی از حقایق دین مسیح در قرآن» (نقد)

-«Sure 9,122 und der Gihad», *WI*, N.S.2, 1952, 232-236.

«سوره توبه، آیه ۱۲۲ و جهاد»

- «Der standpunkt al-Baqillani's in der Lehre vom Koran», *studi orientalistici in onore di Giorgio Levi Della vida*, II, 1956, 294-303.

«نظریات الباقلانی در آموزش قرآن»

-Arberry, Arthur J. «The Koran Interpreted», London: 1955, *WI*, N.S.,1957, 121-122. «تفسیر قرآن» (نقد)

-Mohammed und der Koran. *Geschichte und Verkündigung des arabischen propheten*. Stuttgart: Kohlhammer, 1957;1966; 1972; 1976; 1980. حضرت محمد (ص) و قرآن؛ تاریخ و دعوت به اسلام این پیامبر عربی.

-Birkeland, Harris. «Old Muslim opposition Against Interpretation of the Korān», oslo: 1955, *OLZ* 52, 1957, 56-58.

«مخالفت مسلمانان دیرین با تفسیر قرآن» (نقد)

-Strothmann, Rudolf. «Ismailitisher kommentar zum korān, Abschnitt 11-20», Göttingen: 1955, *OLZ* 53, 1958, 356-358.

«تفسیر اسماعیلیه از قرآن، جزء ۱۱-۲۰» (نقد)

-«Die "Ferne Gebetsstätte" in sure 17, 1», *Der Islam* 34, 1959, 150-152.

«مکانهای زیارتی دوردست در سوره اسراء آیه یکم»

-Eric F.F. Bishop mit Mohamed kaddal. «The light of Inspiration and secret of Interpretation», being a translation of The chapter of Joseph (Sūrat.Yūsuf). With the commentary of Nasir Id-Din AL-Baidāwi. Glasgow: 1957, *Der Islam* 34, 1959, 196-197.

«نور الهام و رمز تفسیر» (ترجمه سوره یوسف) (نقد)

-Moudarac, Yahya. «Abraham dans le Coran» L’Histoire d’Abraham dans le coran et la naissance de L’Islam, *Der Islam* 35, 1960, 148-151.

«حضرت ابراهیم در قرآن» (نقد)

-«Ashab al-Ukhdud», *EI*, vol.I, 1960, 692. «اصحاب الاخدود»

-«Ashab al-kahf», *EI*, vol.I, 1960, 692 «اصحاب الکهف»

-«Der Koran in Geschichte und Gegenwart», *Geschichte in wissenschaft und unterricht* 9, 1960, 520-535. «قرآن در زمان گذشته و حال»

-Furati, mevla. «Das Buch der vierzig Fragen. Eine sammlung koranischer Geschichten», aus Türkischen übertragen und mit Erläuterungen versehen Von Joachim Hein, *WI* 7, 1961, 191-192.

«کتاب چهل پرسش؛ مجموعه ای از قصص قرآن» (نقد)

-Masson, Denise. «Le coran et la Révélation Judéo-chrétienne», 1-2. Paris: 1958, *Der Islam* 36, 1961, 274-275.

«قرآن و مکاشفه یهودی - مسیحی» (نقد)

-«Der Koran als Geschichtsquelle», *Der Islam* 37, 1961, 24-42.

«قرآن، منبعی تاریخی»

-Izusu, Toshihiko. «The structure of the Ethical Terms in the Koran», Tokio: 1959, *WI8*, 1961, 60-61. (نقد). «ساختار اصطلاحات اخلاقی در قرآن» (نقد).

-«Der Koran und die prädestination», *OLZ* 58, 1963, 117-121.

«قرآن و تقدیر الهی»

-Ahmad, Mirza Mahmud. «Das weltgeschehen im Spiegel des Qurāns», Zürich: 1960, *OLZ* 59, 1964, 378. (نقد). «حدوث جهان در آئینه قرآن» (نقد).

-«Baidawi's Commentary on The surah 12 of The Qurān», text, accompanied by an interpretative rendering and notes by A.F.L. Beeston. Oxford: 1963, *Der Islam* 41, 1965, 264.

«تفسیر بیضاوی از سوره یوسف قرآن مجید» (نقد)

-Allard, Michel; Elziere, may; Gardin, Jean-claude; Hours, Francis. «Analyse conceptuelle du coran sur cartes perforées», Paris, la Haye: 1963, *ZDMG* 117, 1967, 193-196.

«تحلیل موضوعی قرآن بر پایه کارت‌های پانچ شده» (نقد)

-Izutsu, Toshihiko. «Ethico-Religious concepts in the Qurān», Montreal: 1966, *WIII*, 1967-68, 234-252.

«مفاهیم اخلاقی-دینی در قرآن» (نقد)

-«Die Bedeutung von An-Nağm in sure 55,6», of, *Festschrift für O.Spies. Hrsg. von wilhelm Hoenerbach*, Wiesbaden: 1967, 512-513.

«معنای النجم در سوره الرحمن آیه ۶»

-«Sure 2, 256: Lā ikrāha fī d-dīni. Toleranz oder Resignation?», *Der Islam*45, 1969, 299-300.

«سوره بقره آیه ۲۵۶: (إِكْرَاهٌ فِي الدِّينِ)؛ شکیبایی یا ناامیدی؟»

-Chouémi, Moustapha. «le verbe dans le Coran: Racines et formes» Paris: 1966, *OLZ*64, 1969, 361-362. (نقد) «فعل در قرآن: ریشه‌ها و شکل‌ها»

-Montgomery watt, w. «companion of the Qurān. Based on the Arberry translation», London: 1967, *Der Islam*46, 1970, 72-73.

«ملازم قرآن. بر پایه ترجمه آبربی» (نقد)

-Wagtendonk, k. «Fasting in the Koran», Leiden: 1968, *Der Islam*46, 1970, 68-69. (نقد) «روزه در قرآن»

-O'Shaughnessy, Thomas. «Muhammad's Thoughts on Death. A thematic study of the Qurānic data», Leiden: 1969, *Der Islam*46, 1970, 310-312.

«اندیشه‌های حضرت محمد(ص) درباره مرگ؛ مطالعه موضوعی داده‌های قرآنی» (نقد)

-«Signification coranique de halīfa et d'autres dérivés de la racine halafa», *SI*31, 1970, 211-217.

«معنای قرآنی خلیفه و سایر مشتقات از ریشه خلافت»

-Nwyia, Paul. «Exégèse coranique et langane mystique», nonvel essai sur le sexique technique des mystiques musulmans. Beyrouth: 1970, *ZDMG*122, 1972, 337-338. (نقد) «تفسیر قرآنی و زبان عرفانی»

-Räisänen, Heikki. «Das koranische Jesusbild. Ein Beitrag zur theologie des Korans», Helsinki: 1971, *ZDMG*122, 1972, 335-336.

«سیمای قرآنی حضرت مسیح(ع)؛ مقاله‌ای در الهیات قرآن» (نقد)

-«Textkritisch verwertbare koranvarianten», *Islamwissenschaftliche Abhandlungen, Fritz meier zum60. Geburtstag*. Hrsg. Von Richard Gramlich, Wiesbaden: 1974, 198-204.

«شیوه‌های جالب تلاوت قرآن از نظر نقد متن»

-«Zur koranforschung», *Deutsche orientalistik am Beispiel Tübingens. Arabistische und islamkundliche studien*. Hrsg. Von G. Rotter, Tübingen, Basel: 1974, 43- 52. «درباره پژوهش در قرآن»

-*weitere verbesserungen zu meiner koranübersetzung sowie Hinweise auf beachtenswerte varianten*. Stuttgart: kohlhammer, 1975.

تصحیحاتی دیگر در ترجمه قرآن و همچنین اشاره‌ای به شیوه‌های جالب تلاوت آیات قرآنی

-Von Ess, Josef. «Zwischen Hadit und Theologie. Studien zum Entstehen prädestinationischer überlieferung», Berlin, NewYork: 1975, *Der Islam*52, 1975, 332-333

«میان حدیث و الهیات؛ پژوهش‌هایی درباره پیدایش وحی الهی» (نقد)

-Jansen, J.J.G. «The Interpretateon of the Koran in modern Egypt», Leiden: 1974, *Bo*33, 1976, 240-241. «تفسیر قرآن در مصر امروز» (نقد)

-Labib as-said. «The Recited Koran. A History of The First Recorded version», translated by Bernard Weiss, M.A. Rauf and Monroe Berger, Princeton:1975, *Der Islam*54, 1977, 136.

«قرائت قرآن؛ تاریخچه نخستین نسخه ثبت شده» (نقد)

-Burton, John. «The collection of the Qurān», Cambridge: 1977, *Der Islam* 55, 1978, 352-354. «گردآوری قرآن»

-Wansbrough, John. «Quranic studies, sources and methods of scriptural Interpretation», Oxford: 1977, *Der Islam* 55, 1978, 354-356.

«مطالعات قرآنی، منابع و روش های تفسیر کتاب مقدس» (نقد)

-«Der Ausdruck samad in sure 112, 2», *Der Islam* 56, 1979, 294-295.

«اصطلاح صمد در سوره اخلاص آیه ۲»

-«Besonderheiten alter koranhandschriften», *studien zur Geschichte des vorderen orientis*. Brill, 1981, 310-320.

«ویژگی های دست نوشته های قدیمی قرآن»

-«Kira'a», *EI*, Vol. 7, 1986, 127-129. «قرائت»

(Chicago University. Oriental Institute library. 12/649-650; London University. School of oriental and African studies. Library. 6/146-147).

۲) پامر ادوارد هنری (Palmer, Edward Henry)

ادوارد هنری پامر هفتم اوت ۱۸۴۰ در شهر کمبریج (انگلستان) به دنیا آمد. او در سال ۱۸۶۳ به سنت جونز کالج کمبریج راه یافت و با استفاده از بورس، به تحصیل در زبان های شرقی پرداخت. ادوارد در سال ۱۸۶۷ لیسانس و در سال ۱۸۷۰ فوق لیسانس زبان های شرقی گرفت. او زبان های یونانی، لاتینی، فرانسه، عربی، فارسی و اردو را خوب می دانست. وی در سال ۱۸۶۹ همراه هیأتی از باستان شناسان به صحرای سینا، بیت المقدس و دمشق سفر کرد و آثاری در زمینه مسافرتش منتشر ساخت. او در سال ۱۸۷۱ استاد زبان عربی در لرد آلمونر کمبریج و از سال ۱۸۷۱ تا ۱۸۸۱ استاد زبان های شرقی در دانشگاه کمبریج بود. وی در یازدهم اوت ۱۸۸۲ به دست صحرائشینان مصری کشته شد.

مهم ترین آثار

-*The Quran*. Oxford: clarendon press, 1880; London: 1928.

قرآن (ترجمه به زبان انگلیسی)

(Buckland, 327-328; *Dictionnaire Encyclopedique Quillet*. 6/4889; Robert, 3/618; *Webster's Biographical Dictionary*. 1141; *who was who in Egyptology*. 221.)

۳) پتراشک، کارل (petráček, karel)

کارل پتراشک در ششم فوریه ۱۹۲۶ در پراگ به دنیا آمد. او از سال ۱۹۴۶ در دانشگاه شارل پراگ زیر نظر فلیکس تاوئر استاد دستور زبان عربی و فارسی، رودلف روزیشکا استاد زبان عربی و زبان‌های سامی، یان ریپکا استاد ادبیات فارسی و ترکی، فرانیشک لشکا استاد باستان‌شناسی مصر و زینیک ژبا، استاد مطالعات مصری و قبطی، به تحصیل پرداخت. وی در سال ۱۹۵۱ با ارائه پایان نامه ای با عنوان *زندگی نامه و آثار الاحوص الانصاری*، به اخذ درجه دکتری نایل گردید. کارل از سال ۱۹۴۹ تا ۱۹۶۱ معلم زبان عربی مدارس پراگ و از ۱۹۵۰ دستیار مطالعات عربی در دانشکده فلسفه دانشگاه شارل بود. او در سال ۱۹۵۳ رساله استادی خود را در پنج بخش منتشر ساخت و در سال ۱۹۵۹ استاد زبان عربی و حبشی گردید. همچنین از سال ۱۹۶۸ تا ۱۹۷۴ مدیر انستیتوی مطالعات آسیایی - افریقایی دانشگاه شارل در پراگ بود. وی یکم ژوئیه ۱۹۸۷ در پراگ درگذشت.

مهم ترین آثار

-Müller, F.R. «*Untersuchungen zur Reimpros a im Koran*», Bonn: 1969, *Ar. Or.* 39, 1971, 378-379.

«بررسی هایی درباره نثر مسجع در قرآن» (نقد)

-Shuon, F. «*Dimensions of Islam*», London: 1969, *Ar. Or.* 41, 1973, 179.

«ابعاد اسلام» (نقد)

-Antes, P. «Prophetenwunder in der Ašariya bis al-Gazali», Freiburg I,B. : 1970, *Ar.Or.*42, 1974, 280.

«معجزه پیامبر در آثار اشعریه تا غزالی» (نقد)

-«Religioni e civiltá», vol. II, 1976, *Ar. Or.*48, 1980, 238.

«دین و تمدن» (نقد)

(Chicago University. Oriental Institute library. 13/4.)

۴) پتن، والترملویل (Patton, Walter Melville)

والتر ملویل پتن در سال ۱۸۶۳ دیده به جهان گشود. وی با ارائه پایان‌نامه‌ای با عنوان «حمدبن حنبل و محنه» به اخذ درجه دکتری از دانشگاه هایدلبرگ نایل آمد.

مهم ترین آثار

-«The Doctrine of Freedom in Koran», *AJSLL*, V.16, 1899-1900, 129-144.

«آموزه آزادی در قرآن»

-*Israel's Account of The Beginnings contained in Genesis I-XI.*

Boston, etc: 1916. شرح بنی اسرائیل از آغاز جهان در سفر پیدایش ۱ - ۱۱

-«Spiritual Guidance in Islam», *MW6*, 1916, 375-382.

«ارشاد معنوی در اسلام»

(London University. School of oriental and African studies. Library. 6/181)

۵) پدرسن، یوهانس (Pedersen, Johannes)

یوهانس پدرسن در سال ۱۸۸۳ به دنیا آمد. وی که از اهالی دانمارک بود، در سال ۱۹۰۲ تحصیلات دانشگاهی خود را در رشته الهیات آغاز کرد و در سال ۱۹۱۲ به اخذ درجه دکتری نایل آمد. او از سال ۱۹۱۶ تا ۱۹۲۱ مربی کتاب مقدس عهد عتیق و از سال ۱۹۲۱ تا ۱۹۵۰ استاد زبان‌شناسی سامی در دانشگاه کپنهاگ بود. وی در سال ۱۹۰۱ عضو انجمن شرق‌شناسی آلمان در لایپزیگ و

هاله، ۱۹۰۴ عضو انجمن نقل و ترجمه لندن، ۱۹۰۵ عضو انجمن زبان‌های باستانی اویسالا، ۱۹۰۹ عضو انجمن شرق‌شناسی آلمان در برلین، ۱۹۱۲ عضو انجمن علوم اسلامی آلمان، ۱۹۲۰ عضو مجمع علوم عربی دمشق، ۱۹۲۱ مؤسس و رئیس هیأت اجرایی انجمن شرق‌شناسی سوئد و ۱۹۲۲ عضو آکادمی علوم پروس در برلین بود. او در سال‌های ۱۹۲۰ و ۱۹۲۱ به خاورمیانه سفر کرد و پس از هفت ماه اقامت در مصر و دیدار از دانشگاه الازهر، از راه فلسطین، سوریه و لبنان به کشورش بازگشت. پدرسین در ۲۲ دسامبر سال ۱۹۷۷ درگذشت.

مهم‌ترین آثار

-«The Sabians», *Oriental studies presented to E.G. Browne*, 1922, 383-397. «صابئین»

-*Muhammadansk mystik. En samling texter evers, og forklaret.* København:A. marcus, 1923. تصوف اسلامی

-*Islams kultur.* København: Gyldendal, Nordisk forlag, 1928.

فرهنگ اسلامی

-«The Islamic preacher: Waiz, Mudhakkir, Qass», *Goldziher Memorial volume 1*, 1948, 226-251. «سخنران اسلامی: واعظ، مذکر، قاص» (Encyclopaedia Judaica. 13/210; Chicago University. Oriental Institute Library. 12/724-725).

۶) پرتسل، اتو (Pretzl, Otto)

اتو پرتسل در بیستم آوریل ۱۸۹۳ در مونیخ به دنیا آمد. وی در دانشگاه مونیخ نزد فون هومل، اشپیگل برگ و زوسهایم زبان‌های اکدی، حبشی، عبری، عربی، سریانی، مصری باستان، قبطی، ترکی و فارسی را فرا گرفت. او در سال ۱۹۲۶ با ارائه پایان‌نامه‌ای درباره زبان کتاب مقدس عهد عتیق، به اخذ درجه

دکتری نایل آمد. وی در سال ۱۹۲۸ به استانبول سفر کرد و در آن جا، دو کتاب از تألیفات ابوعمرو عثمان بن سعید الدانی درباره شیوه قرائت و رسم الخط قرآن را منتشر ساخت. در سال ۱۹۳۳ آکادمی علوم باواریا او را مأمور پژوهش در شیوه‌های قرائت قرآن کرد. وی در سال ۱۹۳۴ استادیار دانشگاه مونیخ، ۱۹۳۷ عضو آکادمی باواریا و ۱۹۳۹ عضو نیروی هوایی ارتش آلمان نازی بود. وی در ۲۸ اکتبر سال ۱۹۴۱ در اثر سقوط هواپیما درگذشت.

مهم ترین آثار

-Nöldeke, Theodor, 1836-1930. *Geschichte des Qorāns*. Zweite Auflage. Bearbeitet von Friedrich Schwally. [Dritter Teil von G. Bergsträsser und O. Pretzl.] Leipzig: T. weicher, 1909-1938.

تاریخ قرآن (با همکاری)

-AL-Dani, Abu Amr Uthman Ibn said. *Kitab al-Taysir fi al- Qiraat al-sab*. Istanbul: Deutsche Morgenländische Gesellschaft, 1930.

کتاب تفسیر فی القرائات السبع، تألیف ابوعمرو عثمان بن سعید الدانی (تصحیح)

-AL-Dani, Abu Amr 'Uthman Ibn said. *AL-Muqni fi Rasm Masahif al-Amsar*. Istanbul: Deutsche Morgenländische Gesellschaft, 1932.

المقنع فی رسم مصاحف الامصار همراه با کتاب النقط، تألیف ابوعمرو عثمان بن سعید الدانی (تصحیح)

-Ibn al-Jazarī, Muhammad Ibn Muhammad, 1350-1429. *kitab Ghayat al-Nihayah fi Tabaqat al-Qurra*. Das biographische lexikon der koranlehrer. Leipzig: Deutsche Morgenländische Gesellschaft in kommission bei F.A. Brockhaus, 1933-1935.

کتاب غایة النهایة فی طبقات القراء و منجد المقرئین، تألیف شمس الدین محمد بن محمد الجزری (تصحیح، با همکاری)

-*Die Fortführung des apparatus criticus zum Koran*. München: verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 1934. (Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, philosophisch-historische Abteilung 5, 1934.) درباره قرآن

-«Die wissenschaft der koranlesung (Ilm al-Qira'a)», ihre literarischen Quellen ihre und Aussprachegrundlagen (usul), *Islamica* 6, 1934, 1-47, 230-246, 290-331. «علم القرائة»

-Spitaler, Anton. *Die Verszählung des Koran nach islamischer überlieferung*. Mit Vorwort von Otto Pretzl, münchen: 1935.

شمارش آیات قرآن بر پایه سنت رایج اسلامی (پیشگفتار)

-«Aufgaben und die ziele der koranforschung», *ACIO* 20, 1938, 328-329. «وظایف و اهداف تحقیق درباره قرآن» (Chicago University. Oriental Institute library. 13/265; London University. School of Oriental and African studies. Library. 6/478).

۷) پرتوریوس، فرانسیس (Praetorius, Franz)

فرانسیس پرتوریوس در ۲۲ دسامبر ۱۸۴۸ در برلین به دنیا آمد. او از سال ۱۸۶۵ تا ۱۸۶۷ در برلین و از ۱۸۶۸ در لایپزیگ به فراگیری زبان های شرقی پرداخت. سپس به برلین بازگشت و نزد فت اشتاین تحصیلات خود را تکمیل کرد. فرانسیس در سال ۱۸۷۰ به اخذ درجه دکتری زبان های شرقی از دانشگاه هاله نایل آمد. او در سال ۱۸۷۳ استاد زبان های شرقی در دانشگاه برلین، ۱۸۸۰ در دانشگاه برسلاو و ۱۸۹۳ در دانشگاه هاله بود. وی ۲۱ ژانویه ۱۹۲۷ در برسلاو درگذشت.

مهم ترین آثار

-«Zur 12. Sure», [Emendation proposal], *ZDMG* 71, 1917, 447.

«درباره سوره یوسف»

(*Der Grosse Duden-lexikon*. 6/529; *Meyers Enzyklopadisches lexikon*. 19/193).

۸) پُستل، گیوم (Postel, Guillaume)

گیوم پُستل در سال ۱۵۱۰ در شهر بارنتون (نورماندی) به دنیا آمد. وی زبان‌های عربی، عبری و یونانی را در پاریس فراگرفت. سپس به مطالعه زبان‌های لاتین، ایتالیایی، اسپانیایی - پرتغالی، سریانی، ارمنی، کلدانی، حبشی و ترکی پرداخت و در برخی از آنها تبحر یافت. استعدادش در فراگیری زبان‌ها، راه یافتنش به دربار فرانسه را موجب گردید و فرانسوای اول، او را برای جمع‌آوری نسخ خطی شرقی، نخست به مصر و سپس به استانبول فرستاد. او در سال ۱۵۳۷ در راه بازگشت به فرانسه، چاپخانه شرقی را در شهر ونیز تأسیس کرد. وی پس از ورود به پاریس، به سمت مترجم دربار و سپس در سال ۱۵۳۸ به عنوان استاد علوم ریاضی و زبان‌شناسی کالج سه‌زبان پاریس منصوب گردید. او از سال ۱۵۳۹ تا ۱۵۴۳ استاد زبان‌های یونانی، عبری و عربی «کولژ دو فرانس» بود. گیوم از سال ۱۵۴۵ تا ۱۵۴۹ در شهر ونیز اقامت داشت و در آن‌جا تحت تأثیر اندیشه‌های صوفیانه قرار گرفت. وی در سالهای ۱۵۵۴ و ۱۵۵۵ به دعوت فردیناند اول، پادشاه اتریش، در دانشگاه وین به تدریس زبان‌های یونانی و عربی پرداخت. در سال ۱۵۵۵ کتابی با عنوان *اخبار دست اول از جهان آخرت* نوشت که کاتولیک‌های ایتالیا او را محاکمه کردند و وی تا سال ۱۵۵۹ در زندان به سر برد. وی در سال ۱۵۶۲ به پاریس بازگشت و در آن‌جا نیز به ارتداد متهم گردید و تا پایان عمر در یکی از دیرهای پاریس زندانی شد و تحت نظر قرار گرفت. گیوم در مقدمه کتابش با عنوان *نحو عربی درباره گسترش اسلام در شمال افریقا و سراسر آسیا* از ساحل غربی تا اقصی نقاط شرق و نیز چگونگی نفوذ اسلام در اروپا بحث کرده است. وی در سال ۱۵۸۱ در پاریس درگذشت.

مهم ترین آثار

-Alcorani et Evangelistarum cocordiae liber, in quo de calamitatibus orbi christiani imminentibus tractatur. Parisiis: petrus Gromorsus, 1543. سازگاری قرآن و انجیل

(*Haykakan sovetakan Hanragitaran.* 9/383-384; Robert, 3/ 779.)

۹) **پن رایس، جان** (Penrice, John)

جان پن رایس در سال ۱۹۳۷ دیده به جهان گشود. وی زبان عربی را به خوبی فراگرفته و پژوهش‌هایی در زمینه واژه‌نامه و فرهنگ لغات قرآن به زبان عربی و انگلیسی انجام داده است.

مهم‌ترین آثار

-A Dictionary and Glossary of The Koran. With copious grammatical references and explanations of the text. London: H.S. King and Co., 1873; 1971; 1976; Dehli: Gaurav, 1987; 1988. سلک البیان فی مناقب القرآن. (Chicago University. Oriental Institute library. 12/753).

۱۰) **پیان، آنتوان پلن** (Pihan, Antoine Paulin)

آنتوان پلن بیان در سال ۱۸۱۰ دیده به جهان گشود و در سال ۱۸۷۹ از دنیا رفت.

مهم‌ترین آثار

-Etude critique et philologique sur le Voyage nocturne de mohomet, et sur la légende des sept Dormants. Paris: 1857.

مطالعه انتقادی و فقه اللغه‌ای درباره سفر شبانه حضرت محمد (ص) و درباره افسانه هفت خفته (اصحاب کهف)

-Revue zoologique de Coran. Faite sur le texte arabe. Extrait de la Revue de L'orient, de L'Algérie et des colonies... 1857. Paris: Rouvier, 1857. بررسی حیوانات در قرآن. (London University. School of Oriental and African studies. Library. 6/387).

۱۱) **پیرسن، جیمز داگلس** (Pearson, James Douglas)

جیمز داگلس پیرسن در سال ۱۹۱۱ در کمبریج (انگلستان) دیده به جهان گشود. او در کالج سنت جانز و پمبروک به تحصیل زبان‌های عبری، عربی و فارسی پرداخت و در سال ۱۹۳۶ از کالج پمبروک فارغ‌التحصیل گردید. وی از

سال ۱۹۴۵ تا ۱۹۵۰ دستیار کتابدار کتابخانه دانشگاه کمبریج و از سال ۱۹۵۰ تا ۱۹۷۲ کتابدار مدرسه مطالعات آسیایی - افریقایی دانشگاه لندن بود. او در تهیه فهرست کتابها و به ویژه مقالات مندرج در نشریات و مجموعه های کتابخانه مدرسه مطالعات آسیایی - افریقایی همت گمارد. در سال ۱۹۵۸ به کوشش او و همکارانش، فهرست موضوعی ۲۶۰۷۶ مقاله مربوط به سال های ۱۹۰۶ تا ۱۹۵۵ با عنوان *ایندکس اسلامیکوس* انتشار یافت. وی این طرح فهرست نویسی را با علاقه و اشتیاق فراوانی که به مطالعات اسلامی و خاورمیانه ای داشت، ادامه داد و مجموعه ها و تکمله هایی بر آن افزود. او از سال ۱۹۷۲ تا ۱۹۷۹ عضو ارشد و سپس استاد کتابشناسی منابع آسیایی - افریقایی دانشگاه لندن بود. وی در سال ۱۹۸۲ سرانجام پس از ۲۵ سال کار و کوشش صادقانه روی منبع *ایندکس اسلامیکوس*، ادامه کار و ویرایش آن را به کتابخانه دانشگاه کمبریج واگذار کرد و خود تا هنگام مرگ به طرح های کتابشناختی دیگری مشغول بود. وی در یکم اوت سال ۱۹۹۷ در زادگاهش درگذشت.

مهم ترین آثار

«Towards Total Bibliographical control of Islamic studies», *BSMESB2*, 1975, 112-116. «به سوی تنظیم کتابشناسی جامع مطالعات اسلامی».

«قرآن». *AL-kurān*, translation of The kurān, *EI*, vol. V, 1986, 429-432. (Chicago University. Oriental Institute library. 12/721).

(۱۲) پیرن، ژاک (Pirenne, Jaques)

ژاک پیرن که از اهالی بلژیک بود، در سال ۱۸۹۱ در شهر گان به دنیا آمد. او از دانشگاه «گان» فارغ التحصیل گردید و سپس به وکالت در دیوان عالی بروکسل پرداخت. وی از سال ۱۹۴۵ سیاستمدار و مشاور لئوپولد سوم شاه بلژیک بود. پیرن استاد دانشکده های فلسفه و حقوق و رئیس انستیتوی شرق شناسی دانشگاه بروکسل، عضو انستیتوی شرق شناسی پراگ، استاد انستیتوی فرانسه، دانشیار

دانشگاه قاهره، استاد دانشگاه گرنوبل و استاد افتخاری دانشگاه ژنو بوده است. وی در سال ۱۹۷۲ درگذشت.

مهم ترین آثار

«Le site préislamique de *al-jaw*, la Bible, le coran et le Midrash», RB82, 1975, 34-69.

«محل پیش - اسلامی رساله یعقوب، کتاب مقدس، قرآن و میدراش»
(Der Grosse Duden-Lexikon. 6/442).

(۱۳) پیکتال، محمد مارمادوک ویلیام (William Pickthall, Muhammad Marmaduke)

محمد مارمادوک ویلیام پیکتال در سال ۱۸۷۵ در لندن متولد شد. او از دوران کودکی دچار بیماری برونشیت بود و به همین علت در دوران تحصیل موفق نبود. وی همراه مادرش برای فراگیری زبان به کشورهای اروپایی مسافرت کرد و در سال ۱۸۹۴ به انگلستان بازگشت. آرزوی دیدن تابش آفتاب مشرق زمین و نخلستان و شن زار و شتران، او را برآن داشت تا به فراگیری زبان‌های شرقی بپردازد. لذا نخست به قاهره رفت و سپس از یافا، رمله، غزه، کرمل، یهودا و بیت‌المقدس دیدن کرد و با زبان عربی و برخی آداب و رسوم شرقی آشنایی یافت. او در سال ۱۹۱۲ همکاری با نشریه عصر جدید را آغاز کرد. وی نخست درباره مصر مقاله می نوشت، اما وقتی جنگ میان بالکان و ترکیه درگرفت، تمام هم و توان خود را در حمایت از مسلمانان ترک به کار بست. مقاله‌های او در حمایت از مسلمانان با عنوان جنگ صلیبی سیاه، در قالب جزوه‌هایی منتشر می‌شد.

او در نوامبر ۱۹۱۷ اسلام آوردن خود را آشکار کرد و نام محمد را برای خود برگزید. وی در سال ۱۹۱۹ در دفتر تبلیغات اسلامی جمعیت مسلمانان بریتانیا در لندن به کار اشتغال داشت؛ در سال ۱۹۲۰ برای انتشار وقایع نامه بمبئی به هندوستان رفت؛ در سال ۱۹۲۷ سردبیر نشریه فرهنگ اسلامی شد و هشت سخنرانی با عنوان «مجموعه سخنرانی های مدرس درباره اسلام» در شهر مدرس

(هند) ایراد کرد که بعدها با عنوان جنبه فرهنگی اسلام چاپ و منتشر گردید. او در سال ۱۹۲۹ به مصر رفت و ماه ها در قاهره، با علمای الازهر درباره ترجمه قرآن به مشورت پرداخت و سرانجام توانست نظر رشید رضا را به این کار جلب کند. او در سال ۱۹۳۰ ترجمه ای از قرآن با عنوان مفهوم قرآن کریم را منتشر ساخت. سرانجام در نوزدهم مه سال ۱۹۳۶ در سنت ایوز (انگلستان) درگذشت.

مهم ترین آثار

-*The House of Islam*. 1906. خانه اسلام.

-Hanauer, James Edward. *Folk-lore of The Holy land, Moslem, Christian and Jewish*. Introduction by M.W. Pichthall, London: The Sheldon press, 1907; Edited by M.W. Pickthall, 1935.

فرهنگ عامیانه سرزمین مقدس، اسلام، مسیحیت و یهودیت

-*Islam and Progress*. 1920. اسلام و پیشرفت.

-*The cultural side of Islam*. A series of lectures delivered by the author at Madras, 1927. جنبه فرهنگی اسلام (مجموعه سخنرانی ها).

-*Islamic Cultre*. An English quarterly, Hyderabad, Deccan, The Islamic culture board, ect., 1927; Lahore, ect.: Ferozsos, 1958. فرهنگ اسلامی.

-*The meaning of The Glorious Koran*. An explanatory translation of the holy Qurān. London: A.A. Knopf, 1930; NewYork: Mentor Books, 1954. مفهوم قرآن کریم (ترجمه قرآن). (London University. School of Oriental and African studies. Library. 6/381- 544).

۱۴) پینس، سالومون (Pines, Shlomo [Solomon])

سالومون پینس در سال ۱۹۰۸ در پاریس به دنیا آمد. او از سال ۱۹۳۷ تا ۱۹۳۹ در انستیتوی تاریخ علوم و فنون دانشگاه پاریس به تدریس پرداخت. او از سال ۱۹۴۰ در سرزمین فلسطین اقامت گزید و از سال ۱۹۴۸ تا ۱۹۵۲ در بخش خاورمیانه وزارت امور خارجه اسرائیل اشتغال داشت. وی در سال ۱۹۵۲ مدرس و در سال ۱۹۶۱ استاد فلسفه عمومی و فلسفه یهود در دانشگاه عبری گردید. او همچنین عضو آکادمی علوم و علوم انسانی اسرائیل بود و در سال ۱۹۶۸ جایزه اسرائیل را دریافت کرد. سالومون سرانجام در سال ۱۹۹۰ دیده از جهان فروبست.

مهم‌ترین آثار

«امر» [در آیات قرآن]. *Amr*, *EI*, vol.1, 1960, 450.

«Aristotle's politics in Arabic philosophy», *Israel Oriental studies*5, 1975, 150-160. «کتاب سیاست ارسطو و تأثیر آن بر فلسفه اسلامی»

«Some Traits of Christian Theological Writing in Relation to Moslem Kalām and to Jewish Thought», *Proceedings of the Israel Academy of sciences and humanities*5, 1976, 105-125.

«برخی ویژگی‌های آثار الهیات مسیحی وابسته به کلام اسلامی و اندیشه یهودی» (*Encyclopaedia Judaica*. 13/534).

۱۵) تسدال، ویلیام سنت کلر (Tisdall, William st. clair)

ویلیام سنت کلر تسدال در سال ۱۸۵۹ به دنیا آمد. وی که کشیش انگلیسی بود، به عنوان دبیر انجمن تبلیغات مسیحی کلیسای انگلستان، مأمور به خدمت در اصفهان و لاهور بود. تسدال به چند زبان شرقی از جمله فارسی، عربی و گجراتی آشنایی داشت و در مدت اقامت خود در ایران و شبه قاره، به پژوهش‌هایی در زمینه اسلام و قرآن و برخی زبان‌های شرقی پرداخت. وی در سال ۱۹۲۸ چشم از جهان فروبست.

مهم ترین آثار

-The Religion of the crescent, or Islam; Its strength, Its weakness, Its Origin, Its Influence. Being the James long lectures on Muhammadanism for the years 1891-1892..... London and NewYork: 1895. (Non-christian Religious systems.)

دین هلال یا اسلام، نقاط قوت، ضعف، اصالت و تأثیر آن

-The Original Sources of The Qurān. London and NewYork: 1905; London: Society for Promoting Christian knowledge, 1911. منابع اصلی قرآن.

«شیعه ضمیمه قرآن»، *MW3*, 1913, 227-241.

«Islam as a Missionary Religion», *MW4*, 1914, 188-194.

«اسلام دین تبلیغ»

«New light on The Text of The Qurān», *MW5*, 1915, 143-150.

«نگاهی نو به متن قرآن»

(London University. School of Oriental and African Studies. Library. 7/859-860)

۱۶ توری، چارلز کاتلر (Torrey, Charles Cutler)

چارلز کاتلر توری در بیستم دسامبر ۱۸۶۳ در ایست هاردویک، ایالت ورمانت (امریکا) به دنیا آمد. او در بودوین کالج و مدرسه دینی اندوور در امریکا و نیز در اروپا به تحصیل پرداخت و سپس مطالعات قرآنی را زیر نظر تئودور نولدکه آغاز کرد. وی از سال ۱۸۹۲ تا ۱۹۰۰ استاد زبان های سامی در مدرسه دینی اندوور بود؛ در سال های ۱۹۰۰ و ۱۹۰۱ مدرسه باستان شناسی امریکا را تأسیس کرد و خود ریاست آن را به عهده گرفت. همچنین از سال ۱۹۰۰ تا ۱۹۳۲ استاد زبان های سامی در دانشگاه ییل بود. وی از سال ۱۹۰۶ تا ۱۹۱۸ رئیس کمیسیون گردانندگان مدرسه امریکایی تحقیقات شرق شناسی در بیت المقدس بود. او سرانجام در دوازدهم نوامبر ۱۹۵۶ در شیکاگو درگذشت.

مهم ترین آثار

-*The commerical-Theological Terms in the Koran*. A dissertation. Leyden: 1892. اصطلاحات دینی - بازرگانی در قرآن

-«Three Difficult Passages in the Koran», *Browne Festschrift*. 1922, 451-471. «سه عبارت دشوار در قرآن»

-*The lives of The prophet*. Greek text and translation by c.c. Torrey. Philadelphia: society of Biblical literature and Exegesis, 1946.

زندگانی پیامبر (ترجمه)

-«A strange Reading in The Qurān», *Goldziher Memorial Volume, I*, 1948, 39-45. «قرائت تازه‌ای در قرآن»

(*New Century Cyclopaedia of Names*. 3/3883; *Archiv für orientalforschung*. 3/217, 4/254)

منابع

1. *Archiv für Orientalforschung*. Internationale zeitschrift für die wissenschaft von Altem Orient. Herausgegeben von Ernsts. Berlin: F. weidner, 1923.
2. Buckland, charles Edward. *Dictionary of Indian Biography*. Dehli: S.B. singh, Indological Book House, Varanqsi, 1971.
3. Chicago University. Oriental Intitute library. *Catalog of The Oriental Institute library University of Chicago*. Boston: G.K Hall, 1970.
4. *Der Grosse Duden-lexikon*. In act Banden, Hrsg. Und bearb. Von der leaibonredaktion des Bibliographischen Instituts lexikonverlag, 1964-70, 107.
5. *Dictionnaire encylopedique Quillet*. Nouyelle edition, press: A.Quillet, 1968-70.
6. *Encyclopaedia Judica*. Jerusalem: Encyclopaedia Judica, 1974.
7. *Haykakan Sovetakan Hanragitaran*. Haykakan SSH gitutiunneri. Akademia, Yerevan: 1974.
8. London University. School of Oriental and African studies. Library. *Library Catalogue*. Boston: G.K. Hall, 1963.
9. *Meyers Enzyklopadiesches lexikon*. In 25 Bänden. Mit 100 siegnierten sonderbeitr. 90, Völlig Neubearb. Aufl., Mannheim, wien, Zürich: Bibliographisches Inst. 1971.
10. *New Centur Cylopaedia of Names*. Edited by clarence L.Barnhart with The assistance of William D.Halsey....New York: Appleton-century crofts, 1954.
11. Robert, Paul. *Dictionnaire Universelles des noms Propres alphabetique et analogique*. Paris: société du Nouveau littré, 1974.

12. *Webster's Biographical Dictionary*. A dictionary of names of noteworthy persons with pronunciation and concise biographies. Springfield, Mass.: G.&C. Merriam Co., 1969.

13. *who was who in Egyptology*. A biographical index of Egyptologists, Travellers...2nd. revised. London, Egypt: Exploration society, 1972.